

Абакуменко О.В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри морського та митного права*

АЛЬТЕРНАТИВНІ ФОРМИ ВИРІШЕННЯ МИТНО-ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ: ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

Звертаючись до проблеми альтернативних форм вирішення митно-правових конфліктів (спорів), слід зазначити, що сам термін не тільки для митної справи, а й взагалі для вітчизняної правової науки є відносно новим поняттям. На жаль, звання до інституту примирення (медіації, компромісу) в середовищі учених і правозастосовувачів відбувається украй болісно. Це можна зрозуміти, оскільки в останні роки засади законності різко похитнулися, і контролювати основні процеси реалізації деяких правових інститутів майже неможливо. Така політика може послужити окремим кримінальним елементам законною підставою для ухилення від заслуженого покарання (Шатихина Наталья Сергеевна. Институт медиации в российском уголовном праве : Дис канд. юрид. наук : 12.00.08 : Санкт-Петербург, 2004. – 228 с. РГБ ОД, 61:04-12/1533).

«Альтернативне вирішення спорів» (ABC) є буквальною перекладом терміна «alternative dispute resolution» (ADR) з англійської мови. Первісна «розшифровка» абревіатури ADR тепер вже не завжди має на увазі саме «альтернативне» вирішення спорів. На початку 2000-их років стало використовуватися поняття «Appropriate Dispute Resolution», що можна перевести як «правильне» вирішення спорів, або, щоб не змінювати абревіатуру і в терміні українською мовою, «адекватне вирішення спорів».

У юридичній літературі існує обґрунтована точка зору про поділ конфліктів за формою на спори і правопорушення (Астахов П. А. – Юридические конфликты: современные формы и способы разрешения // Вестник Российского государственного гуманитарного университета. – 2008. – №5. – С. 31). Спираючись на дану точку зору ми аналогією поділяємо митно-правові конфлікти на митні спори та митні правопорушення.

До спорів в митному праві можна віднести спори, пов'язані з визначенням митної вартості товарів, що імпортуються в Україні. Друга група спорів, як і перша, виникає в основному через розміри митних платежів, це спори, ініційовані позовами про визнання недійсними рішень митниці про визначення класифікаційного коду товару згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності. Як правило, спори виникають при проведенні митним органом класифікації товару за кодом з більшою ставкою сплати ввізного мита. Третя група спорів за позовами до митних органів становлять справи про застосування (не застосування) пільг в оподаткуванні та митному оформленні (часто, позови подаються суб'єктами ЗЕД з іноземними інвестиціями, виробниками сільськогосподарської продукції). Також існують спори про законність та обґрунтованість відмов у митному оформленні та дозволів на ввезення (вивезення) товарів (наприклад, марок акцизного збору іноземного виробництва) з умовним повним звільненням від оподаткування.

Другою формою конфліктів в митній справі є порушення митних правил, перелік яких закріплено Митним кодексом України та відповідними нормативно-правовими актами.

З усіх видів альтернативних форм вирішення конфлікту (спорів), для вирішення тих, що виникають у митній справі, для нас є цікавими примирні процедури, результатом яких є підписання мирової угоди та компромісу, а також відсутність за особою «шлейфу» притягнення до юридичної відповідальності та можливість адекватних поступок як з боку правопорушника, так і з боку держави.

На нашу думку, під примирними процедурами слід розуміти ті форми АВС, які спрямовані на взаємоприйнятне врегулювання і вирішення спору на основі добровільного волевиявлення сторін і являють собою лише одну з форм АВС, що має певні особливості.

По-перше, примирливі процедури спрямовані насамперед на мирне врегулювання спору, коли сторони та інші беруть участь особи здійснюють дії з пошуку взаємоприйнятних рішень. Такі рішення націлені на те, щоб припинити існуюче між сторонами протистояння і протиборство і задовольнити інтереси сторін. Врегулювання спору при використанні примирних процедур досягається, як правило, шляхом взаємних поступок.

По-друге, обов'язковим і основним ознакою примирних процедур є добровільність волевиявлення сторін. Так само, як і щодо всіх інших способів АВС, передача спору на дозвіл з використанням примирної процедури можлива тільки при наявності згоди сторін. Однак, на відміну від інших способів АВС (наприклад, арбітражу або експертного визначення), при використанні примирної процедури обов'язково згода всіх сторін спору з умовами та порядком його вирішення. При використанні примирної процедури ніхто інший, крім сторін, не може санкціонувати остаточне вирішення спору.

Найбільш повна модель примирних процедур розроблена та діє в рамках такої публічно-правової сфери як адміністративне судочинство. Питання примирення сторін регламентується нормами КАС України. Так у п. 3 ч. 1 ст. 157 КАС України зазначено, що провадження в адміністративній справі може бути закрите у зв'язку з примиренням сторін. Примиренням буде визнаватися повне або часткове врегулювання спору на основі взаємних поступок.

Хоча в КАС України відсутнє законодавче закріплення порядку оформлення примирення між сторонами (форма письмово закріплення) на практиці це відбувається, як правило, у формі письмової угоди (договору) про примирення.

Аналіз судової практики з розгляду публічно – правових спорів, які завершилися примиренням сторін, допомагає певним чином визначити перелік категорій справ, в яких найчастіше використовується цей правовий інститут. Серед таких спорів можна виділити спори щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів місцевого самоврядування, щодо оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади, індивідуальних адміністративних актів (зокрема про відмову у видачі дозволів, ліцензій), спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення та поновлення на такій службі, спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень, а також спори, які виникають з приводу укладення та виконання адміністративних договорів.

Що ж до компромісу, нам хотілося б звернути особливу увагу на ту сферу, де сам термін «компроміс» є вельми поширеним – податкове право. Словосполучення «податковий компроміс» у багатьох, особливо пов'язаних з підприємництвом, на слуху. І пов'язаний цей інститут в першу чергу з відповідальністю в цій сфері права.